

پژوهشگاه باقر العلوم

بزرگترین بانک مقالات علوم انسانی و اسلامی (/)

پژوهشگاه باقر العلوم

بزرگترین بانک مقالات علوم انسانی و اسلامی

خانه (Default.aspx/) درباره ما (t-Aboute.aspx/) تماس با ما (Contact.aspx/) جستجو (search.aspx/)
(default.aspx/)
(http://rbo.ir/default.aspx)

جستجو...

جستجو

اطلاع رسانی های علمی

نقش دین و مذهب در پیشگیری و درمان بیماری ها به چه صورت است؟

17 فروردین 1394 , 23:42

پژوهشگاه باقر العلوم

<http://pajooho.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88->

چکیده:

[%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-](#)

[%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-](#)

%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-
%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-
(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#1

http://pajooh.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **دین** **قلمرو**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-
%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-
%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-
%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-
(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#2

http://pajooh.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **تعريف سلامت و بیماری**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-
%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-
%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-
%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-
(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#3

http://pajooh.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **منشاء بیماری**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-
%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-
%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-
%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-
(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#4

http://pajooh.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **ارتباط سلامت و نظام ارزشی**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-
%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-
%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-
%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-
(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#5

بررسی نقش دین در سلامت ([http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-\(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#6](http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#6))

نگرش های واقع بینانه تر ([http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-\(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#7](http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#7))

تاثیرات مثبت تدین را 3 بخش زیر ذکر خواهیم نمود : ([http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-\(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#8](http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#8))

الف (سلامت جسمانی ([http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-\(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#9](http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#9))

- نهی از شرب مشروبات الکلی؛ ([http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-\(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#9](http://pajoone.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#9))

%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-

(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#10

http://pajoohi.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **ب) سلامت و بهداشت رواني**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-

%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-

%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-

%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-

(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#11

http://pajoohi.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **ج) مسائل جهاني**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-

%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-

%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-

%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-

(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#12

http://pajoohi.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-) **د) منابع و مأخذ**

%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-

%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-

%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-

%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-

(%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx#13

بسم الله الرحمن الرحيم

ارتباط دين و سلامت

پرسش: نقش دين و مذهب در پيشگيري و درمان بيماري ها به چه صورت است؟

پژوهشگر: دکتر داوود عرفاني فر

نقش مذهب و دین در رابطه با سلامت چگونه است؟ به عبارت دیگر دین و مذهب با چه روشی می‌توانند در روند و سیر بیماری‌ها مداخله نموده، از بروز آنها پیشگیری کرده و در درمان آنها نقش داشته باشند؟ پرداختن به این موضوع از آن جهت حائز اهمیت است که اولاً دین و مذهب دارای نقشی بی‌بدیل در زندگی انسان‌ها بوده و به هیچ روی قابل حذف نمی‌باشد. بررسی نقش این نهاد مهم در عرصه‌های مختلف زندگی بشر از جمله "بهداشت و درمان" حائز اهمیت بسیاری می‌باشد که اتفاقاً مورد توجه دانشمندان و پزشکان در کشورهای زیادی قرار گرفته است؛ ثانیاً روشن شدن این نقش می‌تواند تأثیری اساسی در بحث مهم گستره شریعت بجا گذارده، به ایضاح آن و رد شبهاتی که در باب نفی دین جامع نگر طرح می‌گردد کمک نماید. به دیگر سخن، روشن شدن نقش دین و آموزه‌های آن در پیشگیری و درمان بیماری‌های مختلف، هم در رد شبهات مادیون در اثبات بی‌فایده‌گی بل مضر بودن دین و مذهب نقش دارد و هم در اثبات ادعای کسانی که دارای نگرش غیر سکولار به دین بوده، برای آن نقشی همه‌جانبه در زندگی بشر قائلند حائز اهمیت است.

نکته‌ای که باید در این بحث به آن توجه داشت آن است که این موضوع مسئله‌ای چندتباری بوده، با توجه به گستره وسیع بیماری‌ها، می‌تواند در علوم مختلفی از جمله بهداشت با گرایش‌های مختلفش، پزشکی با دهها رشته تخصصی و فوق تخصصی و روانشناسی با مکاتب گوناگونش مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

قلمرو دین

تعیین قلمرو دین در این بحث از آن جهت حائز اهمیت است که حیطة و گستره آن را معلوم خواهد کرد. به عبارت دیگر ما باید در این بحث مراد خود را از "دین" و گستره یا گستره‌های آن معلوم کنیم. آیا دین مورد نظر ما در باره ارتباطات چهارگانه انسان با خدا، با خود، با دیگران و با طبیعت و جهان هستی دارای نظر و آموزه‌های ناظر به واقع و ناظر به ارزشی است یا نه، دین امری شخصی است که تنها در مورد رابطه انسان و خدا بحث می‌کند. تفاوت میان این دو دیدگاه که یکی جامع‌نگر و دیگری سکولار است در بحث ما و مباحث شبیه آن دارای اثر فوق‌العاده‌ای می‌باشد که قابل چشم‌پوشی نیست.

بگذارید در این باره توضیح بیشتری بدهیم. در مباحثی این چنین دو رویکرد وجود دارد که یکی از آنها غالب است:

در رویکرد اول که رویکرد غالب در دنیای امروز است، در نگرشی سکولار، دین و مذهب به عنوان امری درونی و رابطه‌ای فردی با ماوراء طبیعت که احیاناً توأم با انجام اعمالی چون عبادت است، در نظر گرفته شده، سپس تأثیر آن بر امور مثل سلامتی، میزان جرائم و ... بررسی می‌شود. اکثر پژوهش‌هایی که امروزه در مجامع علمی غرب در این باره انجام می‌شود، با این رویکرد می‌باشد.

در رویکرد دوم که رویکردی جامع‌نگر و غیر سکولار است، دین به عنوان مجموعه‌ای از آموزه‌های ناظر به واقع (توصیفی)؛ و ناظر به ارزش(انشایی) دانسته می‌شود که در تمامی عرصه‌های زندگی از جمله بهداشت و درمان دارای نظر بوده و حیطة و گستره آن حتی می‌تواند علوم طبیعی و یافته‌های آنها را دربرگیرد. در این رویکرد شاید دیگر نتوان سخن از تأثیر دین و مذهب بر سلامتی به میان آورد، بلکه

ملحد نیز به پزشک مراجعه نموده و دستورات وی را انجام دهد ، به آموزه ای از آموزه های دینی عمل کرده گرچه به دلیل الحاد ، از اجر و پاداشی برخوردار نخواهد بود چرا که : انما يتقبل الله من المتقين .(1). همانا خداوند تنها عمل انسان های باتقوا را می پذیرد.

به هر تقدیر، گرچه رویکرد برگزیده ما همان رویکرد دوم بوده و تعریف ما از دین مجموعه گزاره های توصیفی و انشائی در عرصه ارتباطات چهارگانه انسان که از سوی خداوند وبه واسطه پیامبران الهی جهت هدایت انسان نازل شده می باشد، اما به ناچار باید از تحقیقاتی استفاده کنیم که در انگاره ذهنی و پارادایم رویکرد اول انجام شده است چرا که اکثر قریب به اتفاق تحقیقات موجود در این عرصه توسط غربیان انجام شده است. خوشبختانه حتی در این رویکرد نیز ، اکثر پژوهش های انجام شده مؤید آن است که دین ورزی و اعتقاد و تقید به آموزه های توصیفی و انشائی دینی ، دارای تاثیر مثبت بر سلامتی می باشند.

تعریف سلامت و بیماری

تعریف سلامت و بیماری در این بحث از دو نظر اهمیت دارد: یکی آن که به ایضاح و روشن شدن مفاهیم مورد بحث ما کمک می کند ، دیگر آن که بحث و گفتگو بر سر منشا و علل بیماری و ارتباطی که دین و مذهب می تواند با آن داشته باشد ، منوط به تعریفی است که از سلامتی و بیماری ارائه می شود.

سلامتی طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی عبارت است از "حالت رفاه کامل جسمی ، روانی و اجتماعی و نه فقط نبود بیماری و ناتوانی". بنابراین به کسی فرد سالم گفته می شود که نه تنها رشد کافی ، وزن مناسب و تغذیه صحیح داشته باشد بلکه دارای رفتار و فکر سالم نیز باشد. (2)

اما تعریف بیماری ؛ به لحاظ نظری تعریف بیماری آن قدرها هم که به نظر می رسد، آسان نبوده و از مسائل غامضی است که در "فلسفه پزشکی" مورد بررسی قرار می گیرد.(3) برخی از تعاریفی که از بیماری شده است عبارتند از :

الف (بیماری عبارت است از نوعی اختلال در ماشین بیولوژیک؛ (4)

ب) بیماری عبارت است از خروج از چارچوب طرحی که مختص آن گونه است . این چارچوب تشکیل شده است از نظامی از دستگاه های کارکردی که با یکدیگر همبستگی متقابل دارند و زندگی يك ارگانیسم از آن گونه را تامین می کنند؛(5)

ج) ...مفهوم بیماری باید شامل تمام این موارد باشد : 1. اختلالات کارکردی زیست شناختی ؛ 2. تظاهرات ذهنی ناشی از این اختلال ؛ 3. معنای این تظاهرات ذهنی که به سبک و سیاق زندگی بیمار بستگی دارد.(6)

در نظر داشتن سبک و سیاق زندگی در تعریف سوم مطلب مهمی است که در این تعریف به آن اشاره شده است. اهمیت این عامل در سطور بعدی روشن خواهد شد.

بیماری‌ها بر اساس علل ایجاد کننده آنها، دارای منشاء‌های گوناگونی می‌باشند. برای مثال علت بیماری‌های عفونی، ویروس‌ها، باکتری‌ها، قارچ‌ها، تک‌یاخته‌ها و کرم‌هایی می‌باشند که از طریق تماس با فرد یا حیوان آلوده، آب و خاک آلوده، خون، رابطه جنسی و... وارد بدن شده، ایجاد بیماری می‌کنند. یا اغلب بیماری‌های داخلی در اثر عواملی چون ژنتیک، برخی میکروب‌ها، عوامل مضر محیطی (مثل مواد سمی موجود در هوای آلوده)، سوء تغذیه، پرخوری، چاقی و کم‌تحركی، سیگار و مواد مخدر، استرس و فشار روحی و... به وجود می‌آیند و... اگر بخواهیم فهرستی از بیماری‌های شایع در ایران و جهان تهیه نماییم، سرماخوردگی، پوسیدگی دندان، اسهال و استفراغ، برخی بیماری‌های پوستی (مثل آگزما)، برخی بیماری‌های قلبی عروقی، برخی بیماری‌های روانی (مثل اضطراب و افسردگی)، زخم معده و اثنی عشر، کم‌خونی فقر آهن و... در صدر این فهرست قرار می‌گیرند.

ارتباط سلامت و نظام‌ارزشی

نکته بسیار مهم در این باب این است که سلامتی پیکره‌ای واحد و کلیتی تجزیه‌ناپذیر و متشکل از ابعاد درهم پیچیده جسمانی، روانی، معنوی و اجتماعی است که هر گونه تغییر و تحول در هر یک از این ابعاد، به تغییر و تحول در آن می‌انجامد. به دیگر سخن، شیوه زندگی (Life Style) افراد و وضعیت سلامت فردی و روانی آنان تحت تاثیر شدید فرهنگ و نظام ارزشی جامعه بوده و نگرش افراد به زندگی، به جهان هستی، به انسان، به مرگ و... و رفتارهایی که در پی آن نگرش‌ها سر می‌زند، دارای نقشی اساسی در سلامتی و نیز ایجاد بیماری‌ها دارد. برای مثال نحوه زندگی مدرن غربی که امروزه بر اثر روند جهانی سازی [که برخی آن را غربی سازی (Westernization) و آمریکایی سازی (Americanization) دنیا نامیده‌اند] گسترش یافته، خود در ایجاد و گسترش برخی بیماری‌ها نقش داشته است. رواج مصرف غذاهای سریع الطبخ موسوم به فست فود (Fast Food)، مصرف مشروبات الکلی، استفاده از مواد سمی خطرناک در انواع محصولات، آلودگی شدید اکوسیستم‌ها، کم‌تحركی، گسترش سکس و روابط ناسالم جنسی و... از عواملی اند که باعث شده آمار برخی از بیماری‌ها رو به فزونی نهد: از هر هشت زن آمریکایی یک زن در طول عمر خود به سرطان سینه مبتلا می‌شود. ... عواملی چون چاقی، مصرف مشروبات الکلی و عدم تحرك، از مهمترین عوامل ابتلا به این بیمار در بین زنان آمریکایی می‌باشد. (7) نیز: در محصولات [آرایشی] استفاده از انواع مواد شیمیایی خطرناک و خطرناک که پژوهش‌های مختلف نشان دهنده ارتباط تنگاتنگ این مواد با بروز انواع سرطان، نارسایی‌های تولید مثل، سقط جنین و حساسیت‌های پوستی می‌باشد، رواج زیادی دارد. (8) حرصی که انسان مدرن برای کسب ثروت و تسلط بر طبیعت دارد خود منجر به تولید هزاران نوع بیماری شده است. برای مثال فقط تولید طلا در آفریقا، در اکثر موارد به بهای تخریب محیط زیست، تضییع حقوق کارگران، افزایش جنگ و درگیری‌های خشونت‌بار، آوارگی مردم، آلوده نمودن دریاها و اقیانوس‌ها و انتشار گازهای سمی تمام می‌شود. (9)

منظور نگارنده از بیان این موارد آن است که نباید از عوامل اصلی و کلان تولید بیماری‌ها در دنیای امروز غافل شد و نقش اساسی شیوه زندگی مدرن که بر اساس اندیشه‌های اومانیستی و انسان‌محورانه بنا گشته - و نیز اعمال نادرست بشر مدرن و غارتگران بین‌المللی را که به ایجاد فساد در زمین منجر شده از یاد برد و تنها به موارد فرعی پرداخت.

کسانی بوده اند که معتقد بوده اند بین دینداری و سلامتی نه تنها ارتباط مثبتی وجود ندارد بلکه دین اساسا دارای آموزه هایی است که سلامتی انسان را به خطر انداخته ، در او تولید بیماری می کنند ! فریاد از جمله این کسان است . وی دین را یک نوروز وسواسی همگانی می داند که از بقایای ذبح دیرینه پدر در قبائل اولیه و احساس گناه ناشی از آن و عبادت و پرستش خدا (همان پدر که جنبه الوهیت پیدا کرده) برای جبران آن می داند (10) . او همچنین در تقریری دیگر دین را همانا احساس بیچارگی انسان دانسته که از احساس ضعف و ترس کودکی و نیاز به حمایت پدر باقی مانده است.(11)

دکتر آلبرت ایس بنیانگذار و رئیس مؤسسه درمانی عاطفی عقلانی نیویورک نیز می گوید :

دین درونی ، سنتی یا جزم گرا یا چیزی که ممکن است تدین نامیده شود، به طور عمده با ناراحتی های عاطفی مرتبط است.... شخصی که از نظر عاطفی سالم است ، انعطاف پذیر ، باز ، مداراگر و متغیر است و شخص دینی متعبد متمایل است که غیرقابل انعطاف ، بسته ، نابردبار و تغییرناپذیر باشد . بنابراین تدین از جهات متعددی با تفکر غیرمنطقی و آشفتگی [همراه] است.(12)

افراد و دانشمندان دیگری نیز بوده اند که در این باره اظهار نظر نموده و رابطه دین و سلامتی را منفی معرفی کرده اند. در این اظهار نظرات آسیب های چندی به چشم می خورد :

اولا، این نظرات غالبا بدون دلیل بوده، هیچ گونه برهان ، تحقیق تجربی یا شواهد نقلی معتبری از آن حمایت نمی کند. این آسیب ، به ویژه در مورد نظرات فریاد بیشتر به چشم می خورد ؛

ثانیا، بیشتر این آراء درباره دین مسیحیت است و مشکل بتوان آن را به همه ادیان تسری داد؛

ثالثا، صاحبان این آراء ، بین دین و رفتار دین داران خلط نموده اند . به عبارت دیگر رفتار یا رفتارهایی از افراد متدین را در نظر گرفته و بر اساس آنها بر دین نیز حکم می رانند؛

رابعا، دچار مغالطه ارزیابی یک طرفه شده ، محاسن و مزایای تدین را به کلی نادیده گرفته اند و این نیست جز به این علت که دین را مصداقا یک چیز دیده ، از تنوع و تقسیماتی که می توان درباره دین داشت غفلت یا تغافل نموده اند ؛ تقسیماتی چون دین مصون از تحریف و دین تحریف شده ، دین بشری و دین الهی و صاحبان این نظریه ها همچنین تنوعی که در میان دینداران و متدینان و مراتب گوناگونی که آنان دارند ، نادیده گرفته ، بر همه به یک چوب حکم راننده اند.

امروزه با کنار گذاشتن نسبی واکنش های خصمانه در مقابل دین و انجام پژوهش های علمی ، مشخص شده که دین و مذهب در عرصه های مختلفی از جمله بهداشت و درمان و سلامت ، دارای نقشی مثبت می باشد . خوشبختانه این رویکرد هر روز در حال گسترش بوده ، جایگاه قابل قبول تری را در دنیای ملحد یا سکولار امروزین و در مجامع علمی کسب می نماید.

قبل از هر چیز باید به این نکته مهم توجه داشت که همان طور که نسخه پزشک بر روی کاغذ به خودی خود ، نقشی در درمان بیماری ندارد و باید به آن و دستورات نوشته شده بر آن عمل کرد تا نتیجه حاصل شود ، به همین نحو ، دین و آموزه های آن نیز تا وقتی که با اعتقاد به آنها عمل نشود ، اثر چندانی در بر نخواهد داشت . در واقع این " تدین " است که در فرد و جامعه ، آثاری را که دین به آن وعده داده ، بر جا خواهد گذاشت. تدین نیز دارای مراتب گوناگونی است که در آئین اسلام ، از اسلام آوردن ظاهری و انجام مراسم عبادی و عمل به احکام تا بالاترین مراتب یقین را در بر می گیرد. هر چه میزان تدین و عمق معرفت فرد نسبت به دین افزوده شده و رویکرد وی به دین و مذهب ، از انگیزه های سودمدارانه (به معنای استفاده ابزاری از ظواهر دینی برای رسیدن به منافع مادی و دنیوی) فاصله بیشتری بگیرد ، آثاری چون آرامش ، رضایت از زندگی ، خود شکوفایی ، قدرت تامل در باب خود ، قدرت مقاومت در برابر فشارهای روانی و جسمانی، مهرورزی با خود و دیگران و بیشتر در فرد به وجود خواهد آمد :

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (13)

هر کس از مرد یا زن کار شایسته کند و مؤمن باشد قطعاً او را با زندگی پاکیزه ای حیات [حقیقی] بخشیم و مسلماً به آنان بهتر از آنچه انجام می دادند پاداش خواهیم داد

تأثیرات مثبت تدین را 3 بخش زیر ذکر خواهیم نمود:

الف) سلامت جسمانی

تدین در رابطه با سلامت جسمانی به دو نحو مستقیم و غیر مستقیم تاثیر گذار است .

توصیه ها و دستورات دینی زیر می تواند از مصادیق تاثیرگذاری مستقیم آموزه های دینی بر سلامت جسمانی محسوب شود :

- وجوب کفایتی طبابت ؛

- تاکید کلی بر پاکیزگی [برای مثال : عن النبي(ص) : فِتَنَظَّفُوا بَكُلِّ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى بَنٰى الْاِسْلَامَ عَلٰى النِّظَافَةِ. هر اندازه که می

توانید خودتان را با نظافت (و پاکیزه) کنید؛ زیرا خداوند متعال، اسلام را بر نظافت بنا نهاده است.] (14)؛

- وجوب حفظ سلامتی و لزوم مراجعه به طبیب در هنگام بیماری و عدم کتمان مرض (که خود موجب تشخیص سریع بیماری می شود)؛

برای مثال : عن علي عليه السلام: من كتم الاطباء مرضه خان بدنه. هر کس بیماری خود را از پزشکان پنهان دارد، به بدن خود خیانت کرده

است.] (15)

- توصیه موند به انجام اعمالی من مسووت ردن / ب توجه به این نه همان صور نه ددر سد ، پوسیدنی دندن پس ار سرماحوردنی ، سایع ترین بیماری دنیااست) [برای مثال :صلاه رکعتین بسواک افضل من سبعین رکعه بغیر سواک.خواندن دو رکعت نماز با مسواک ، با فضیلت تر از هفتاد رکعت بدون مسواک است.] (16)

- توصیه به شستشوی دست ها قبل و بعد از غذا خوردن (که در پیشگیری از بسیاری از بیماری ها موثر است)؛ [برای مثال : غسل الیدین قبل الطعام وبعده زیاده فی العمر] (17)

- لزوم رعایت بهداشت محیط [برای مثال : روی أن الفرات مدّت علی عهد علی (ع) فقال النَّاسُ نخاف الغرق. فرکب(ع) و صلی علی الفرات، فمّر لمجلس ثقیف فغمزه بعض شبانهم، فالتفت الیهم و قال: یا بقیه الثمود یا صغار الخدود هل انتم الا طعام لئام؟ من لی بهولاء الاعبد؟ فقال مشائخ منهم: انّ هولاء شباب جُھال فلا تأخذنا بهم واعف عنا. قال: لا اعفو عنکم الا علی أن أرجع و قد هدّمتم هذه المجالس و سدّتم کُلّ کوّه و قلعتم کل میزاب و طمستم کل بالوعه علی الطریق، فان هذا کله فی طریق المسلمین و فیه اذی لهم؛ روایت شده که در دوران حکومت امام علی (ع) آب فرات بالا آمد. مردم به آن حضرت گفتند: می ترسیم آب ما را فرا گیرد و غرق سازد. امام بر مرکب خویش سوار شد و آهنگ فرات کرد. در مسیر به گروهی از جوانان برخوردند که نیزه بازی می کردند و شماری از آنان به سخره، با چشم به حضرت اشاره کردند. حضرت به سوی آنان برگشت و فرمود: ای باز ماندگان قوم ثمود و ای روی بر گردانندگان به ناز و افاده! آیا شما را جز فرومایگان می توان نامید و سپس فرمود: چه کسی جلو این فرومایگان را می گیرد؟ بزرگان آنان روی به حضرت کردند و گفتند: اینان جوان هستند و نادان و رفتار آنان را بر ما مگیر و از ما درگذر! حضرت فرمود: در نمی گذرم مگر آنکه تا هنگامی که برمی گردم، جایگاه اینان را در هم بکوبید و دریچه های خانه هایی را که به کوچه گشوده می شود ببندید و ناودان ها و آبریزگاه هایی که به کوچه راه دارند و گنداب ها و پلیدی ها را در گذرگاه مردم می ریزند از بین ببرید؛ زیرا همه اینها در راه و گذرگاه و محل رفت و آمد مسلمانان قرار گرفته اند و سبب آزار و اذیت آنان می شود.] (18)

- اجتناب از تماس با بیمارانی که بیماری مسری دارند. [برای مثال : عن الرسول (ص): اتقوا المجذوم كما يتقي من الاسد] (19)

- نهی از شرب مشروبات الکلی؛

- نهی از روابط ناسالم و نامشروع جنسی (که در پیشگیری از بیماری های شایع و خطرناکی چون ایدز و هپاتیت موثر است)؛
- نهی از مصرف مواد مضر (که سیگار و انواع مواد مخدر و روان گردان می توانند مصداق آنها باشند) و فروش و قاچاق آنها (با توجه به این که این عوامل علت بسیاری از بیماری ها ، خودکشی ها ، نابسامانی های روانی ، بزهکاری های اجتماعی و جنایات اند) ؛
- نهی از خودکشی ، خشونت و دیگر آزاری. (20)

این نقش به هیچ روی نباید کم اهمیت دانسته شود. امروزه بیماری هایی چون ایدز ، هپاتیت ، بیماری های مقاربتی ، ده ها نوع سرطان ، سیروز کبدی و خشونت و دیگر آزاری ... ، که دارای هزینه های بسیار سنگین مالی و جانی اند بر اثر همین چند عامل ایجاد شده و گسترش

یافته اند. برای مثال بیماری های ناشی از خشونت در کشورهای توسعه یافته دنیا بیش از 14 درصد از کل بیماری ها و در کشورهای در حال توسعه بیش از 15 درصد از کل بیماری ها را تشکیل می دهد... تنها در آمریکا هزینه سالانه مالی برای جراحی ناشی از خشونت در طول سال های 1987 تا 1990 معادل 34 بلیون دلار بوده که با افزودن سایر هزینه های ناشی از کاهش کیفیت زندگی به مرز 54 بلیون دلار می رسد! (21)

اگر تبعات روانی و اجتماعی برخی از این عوامل - مثل شرب مشروبات الکلی ، تجارت و مصرف مواد مخدر و روابط ناسالم جنسی - را نیز در نظر بگیریم (تبعاتی مثل اضطراب ، افسردگی ، خودکشی ، قتل ، اختلافات خانوادگی ، افزایش تصادفات رانندگی و ...) آنگاه درمی یابیم که انجام دستورات دینی فوق ، چه تاثیر شگرفی در پیشگیری از بروز این مصائب دارد.

تاثیر غیر مستقیم تدین بر سلامتی جسمانی ، اما بسیار گسترده تر است. این تاثیر از طرق مختلفی انجام می پذیرد : از طریق تغییر نگرش به زندگی و شیوه آن ، از طریق دریافت حمایت های اجتماعی ، از طریق افزایش قدرت مقاومت در برابر استرس ها و ... ;

بگذارید به چند تحقیق انجام شده در این باره اشاره کنیم :

کومستاک و همکارانش پس از 8 سال تحقیق بر 50000 نفر دریافته اند که زنانی که به طور منظم (هفته ای یکبار یا بیشتر) در مراسم مذهبی شرکت می کردند ، در مقایسه با زنانی که در این مراسم شرکت نمی کردند، کمتر در معرض بیماری های متعدد از جمله 52% کمتر در معرض بیماری های قلبی عروقی قرار داشتند. همچنین اضطراب و ترس از مرگ یا احتضار در این گروه کمتر بود. (22)

در تحقیق دیگر در سال 1998 معلوم شد تدین و کثرت حضور در مراسم دینی در کاهش بیماری شریان کرونری ، آمفیزم (اتساع مجاری و حباب های ریه) ، سیروز ، خودکشی ، فشار خون موثر بوده و بهداشت بهتر و پذیرش رژیم دارویی را به دنبال داشته است. (23)

نیز تحقیقات زیادی در باره ارتباط تدین و میزان فشار خون ، سگته مغزی و بیماری های قلبی عروقی انجام شده که نتیجه اکثر آنها این مطلب را تصدیق می کند که التزام دینی داشتن ، در پیشگیری و درمان این بیماری ها نقش موثری دارد. (24) برای مثال با بررسی آثار حضور در مراسم مذهبی 407 مرد در ایالت جورجیای آمریکا این نتیجه به دست آمد که مردانی که یا غالباً در مراسم کلیسا شرکت کردند (یک بار در هفته یا بیشتر) یا گزارش دادند که دین برای آنها بسیار مهم است ، فشارهای خون پایین تری داشتند تا آنهایی که پیوندهای دینی نداشتند. (25)

نیز چهار مطالعه ، طول عمر روحانیون را بررسی نموده که در همگی مشخص شد این صنف ، طول عمر بیشتری از عموم افراد جامعه دارند. (26) در بعضی از پژوهش ها نیز نکته جالبی به دست آمد و آن این که عنصری از دین که بزرگترین اثر را بر مرگ و میر دارد حضور در کلیسا نبوده بلکه دریافت آرامش از دین می باشد. (27)

در یک پژوهش طولانی 28 ساله بر 5286 نفر در ایالات متحده ... محققان دریافته اند که در میان زنانی که هر هفته به کلیسا می روند ، 34

درصد یا کاهش مرگ و میر مواجه بودند. (28)
Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

گسترده ترین تحقیق موجود، تحقیق هامر و دیگران (سال 1999 م) است که از نمونه گیری تصادفی 21204 نفر بزرگسال بومی در ایالات متحده در فاصله سال های 1987 تا 1995 به عمل آمد. در این تحقیق مشخص شد میانگین سنی افراد حضور نیافته در کلیسا 75

سال بود ، در حالی که این میانگین در افرادی که هر هفته در کلیسا حاضر می شدند ، 81 سال بود. (29)

در کل ، تدین به گونه ای مستقیم و غیر مستقیم بر سلامت جسمانی تاثیر گذارده و اکثر تحقیقات دانشمندان علوم تجربی نیز این را نشان می دهد.

ب) سلامت و بهداشت روانی

شاید بتوان گفت بیشترین تاثیر تدین و التزام دینی و مذهبی بر روی سلامت روان انسان است . این مطلب با توجه با این که انسان دارای جسم و روح بوده و این هر دو بر یکدیگر تاثیر شگرفی دارند ، دارای اهمیتی فوق العاده می باشد. امروزه بیماری های جسمانی بسیاری شناخته شده اند که تحت تاثیر استرس های روانی ایجاد یا تشدید می شوند که از آنها به عنوان بیماری های روان تنی (Psychosomatic) یاد می شود. برخی از متخصصین گفته اند : حتی به گونه ای محافظه کارانه بیان شده که یک سوم از بیماری های جسمی از عوامل روحی ناشی است. (30) به عبارت دیگر عوامل روحی در ایجاد آنها نقش بسزایی دارند؛ بیماری هایی چون: سکته قلبی ، زخم معده و اثنی عشر ، ام اس مغزی ، پسوریازیس (نوعی بیماری پوستی)، فشار خون بالا ، سندرم روده تحریک پذیر و ده ها بیماری دیگر. نیز برخی از علائم جسمانی ، علت روانشناختی دارند ؛ علائمی مثل : درد شکم ، درد غیر قلبی قفسه صدی ، سردرد ، درد آتیبیک صورت ، دردهای عضلانی، درد لگنی ، خستگی مزمن ، تپش قلب ، سرگیجه ، وزوز گوش ، تنش قبل از قاعدگی و ... (31)؛

طبق برآورد سازمان بهداشت جهانی (1993م) ، حدود 500 میلیون نفر در دنیا مبتلا به یکی اختلالات روانی اند که از این عده 50 میلیون مبتلا به اختلالات شدید روانی ، 150 میلیون نفر مبتلا به اختلالات خفیف روانی هستند.(32)

در ایران نیز طبق آمار (1378ش) در مجموع 21 درصد افراد بالای پانزده سال از انواع اختلالات روانی رنج می برند.(33) . انتظار می رود تا سال 2020 میلادی ، سهم اختلالات روانی و عصبی 50 درصد افزایش یابد و از 11 درصد کنونی به 15 درصد کل بار جهانی بیماری ها برسد.(34)

در میان بیماری های روانی نیز اختلالات اضطرابی و افسردگی از شیوع فوق العاده ای برخوردار بوده ، هزینه های فراوان معنوی و مادی به جامعه تحمیل می کنند.

در رابطه با ارتباط دین و سلامت روانی نیز تحقیقات فراوانی انجام شده است که به برخی اشاره می شود.

- پژوهش ها نشان داده تعهد خالصانه دینی با نقصان آمار افسردگی ، بهبودی سریع افسردگی ، عزت نفس بالاتر ، سازگاری و رضایت در زناشویی همراه است. (35)

- حضور مداوم در کلیسا یا کنیسه ، با 40 تا 50 درصد تقلیل در حدت افسردگی ، آمار پایین تر خودکشی ، کاهش اختلالات ناشی از اضطراب ، میزان کمتر میخوارگی و مصرف دارو ، حمایت اجتماعی بیشتر ، [احساس] خوشبختی ، تطبیق دادن ، ثمربخشی و رضایت

- نتایج دو پژوهش در سال های 1970 و 1991 میلادی نشان داد که افراد پای بند به اصول مذهب ، ناراحتی های روانی کمتری دارند.
(37)

- بررسی های انجام شده در سال 1988 میلادی نشان می دهد که انجام اعمال مذهبی ، بیش از دیگر متغیرهای مورد بررسی ، رضایتمندی از ازدواج را پیش بینی می کند. نیز نشان داده شد که افرادی که برای مدت طولانی با هم زندگی می کنند، مذهب را به عنوان مهم ترین عامل رضایتمندی در ازدواج تلقی می کنند.(38)

راز اصلی این تاثیرات در آن است که:

1- دین در بخش نظری اش به پرسش هایی از انسان پاسخ می دهد که هیچ نهاد یا نظام فکری بشری قادر به پاسخ گویی به آن پرسش ها نیست . پرسش هایی که در درون هر انسانی وجود داشته و پاسخ خود را می طلبد. پرسش هایی که به گونه ای عجیب بر تمامی فعالیت های او تاثیر دارد. پرسش هایی چون: از کجا آمده ام ؟ به کجا آمده ام ؟ برای چه آمده ام ؟ چه باید کنم ؟ به کجا خواهم رفت ؟ ... دین به شیوه ای بی بدیل به این سؤالات پاسخ گفته و به زندگی انسان معنا می بخشد . اهمیت پاسخ گویی به این پرسش ها به حدی است که گاه زندگی و حیات فرد به این موضع بستگی پیدا می کند . بسیاری از افراد هوشمند وجود دارند که غلبه سلامت ذهن و هنجار بودن رفتار در پی پاسخ به این سؤالات و تحیر شدید افسرده می شوند . (39)

2- دین هم با معنا بخشی به زندگی انسان و هم با بزرگ نمودن یاد خدا در اندیشه او ، به انسان آرامش می بخشد . هر چه تدین انسان و میزان معرفت او نسبت به خدا افزوده شود ، یاد و نام او نیز زندگی وی را بیشتر فرا گرفته ، آرامش عمیق تری وجود وی را دربر می گیرد:

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ. (40)

همان کسانی که ایمان آورده اند و دل‌هایشان به یاد خدا آرام می گیرد آگاه باش که با یاد خدا دل‌ها آرامش می یابد.

3- تدین به انسان روحیه " صبر " در برابر سختی ها و نیز " توکل " بر خداوند اعطا می کند. این دو عامل ، با توجه به وجود رنج دائم در زندگی بشر در کره خاکی ، نقش بزرگی در محافظت انسان از آثار منفی استرس های مختلف دارد:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (41) ای کسانی که ایمان آورده اید از شکیبایی و نماز یاری جوید زیرا خدا با شکیبایان است.

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا. (42);

هر کس بر خدا اعتماد کند او برای وی بس است خدا فرمانش را به انجام رساننده است به راستی خدا برای هر چیزی اندازه ای مقرر کرده است.

Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

4- دین بر رزاقیت الهی و این که او روزی رسان همه موجودات است تاکید کرده و کسانی را که این وعده الهی را قلبا باور کنند را از غم و اندوه رزق و درآمد خلاص نموده است:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ (43)

و هیچ جنبنده ای در زمین نیست مگر [اینکه] روزیش بر عهده خداست و [او] قرارگاه و محل مردنش را می داند همه [اینها] در کتابی روشن [ثبت] است.

5- دین به مصائب زندگی معنا و مفهوم داده ، آنها را وسیله ای برای امتحان ، ابتلا و ارتقاء و رشد معنوی

انسان معرفی نموده است :

وَلَتَبْلُوكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ؛ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ؛ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ. (44);

و قطعا شما را به چیزی از [قبیل] ترس و گرسنگی و کاهش در اموال و جانها و محصولات می آزماییم و مژده ده شکیبایان را ؛ [همان] کسانی که چون مصیبتی به آنان برسد می گویند ما از آن خدا هستیم و به سوی او باز می گردیم ؛ بر ایشان درودها و رحمتی از پروردگارشان [باد] و راه یافتگان [هم] خود ایشانند.

وَلَتَبْلُوكُمْ حَتَّى تَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَتَبْلُوا أَمْوَالَكُمْ. (45) ;

و البته شما را می آزماییم تا مجاهدان و شکیبایان شما را باز شناسانیم و گزارشهای [مربوط به] شما را رسیدگی کنیم.

خود محاسبه کنید که این نگرش تا چه حد يك مومن را در برابر سختی ها و به تعبیر روانشناسان ، استرس ها مقاوم می کند.

6- از طرف دیگر دینی چون اسلام تنها حاوی آموزه های نظری مختلفی در باره هستی ، طبیعت ، خدا ، انسان و ... نبوده ، بلکه دستورات عملی فراوانی در باب اخلاق و اعمال انسان نیز می باشد که عمل به آنها در بهداشت روانی فرد تاثیر بسزایی دارد. عباداتی چون نماز ، روزه ، حج ، تلاوت قرآن و توصیه به انجام اعمالی مثل کمک به فقراء ، کار و فعالیت (به مثابه جهاد در راه خدا) ، معاشرت و ارتباط با جمع مومنین ، بهره گیری متعادل و صحیح از نعمت ها و ... همه و همه در ایجاد سلامت روانی و جسمانی و نیز ایجاد شبکه های حمایت اجتماعی و نیز بهره گیری از یاری خداوند تبارک و تعالی در کسب سلامتی و ... موثر می باشند.

به علاوه در روایاتی مستقیما به عوامل ایجاد شادابی و نشاط روحی در انسان اشاره شده است :

- عن الرسول (ص) : سافروا تصحوا و تسلموا . مسافرت کنید تا تن درست و سالم بمانید . (نقش مسافرت در ایجاد سلامتی به ویژه در بعد روانی). (46)

- وعنه (ص) : الطيب يسرّ و العسل يسرّ و النظرة الي الخضرة يسرّ و الركوب يسرّ. بوی خوش شادی می آورد . عسل شادی می آورد . نگرستن به سبزه شادی می آورد و سواری شادی می آورد. (47);

Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

-عن الصادق عليه السلام : التُّسْرَةُ فِي عَشْرَةِ أَشْيَاءٍ فِي الْمَشْيِ وَ الرُّكُوبِ وَ الْإِزْتِمَاسِ فِي الْمَاءِ وَ النَّظَرِ إِلَى الْخُضْرَةِ وَ الْأَكْلِ وَ الشُّرْبِ وَ النَّظَرِ إِلَى الْمَرْأَةِ الْحَسَنَاءِ وَ الْجِمَاعِ وَ السُّوَاكِ وَ عَسَلِ الرَّأْسِ بِالْخَطْمِيِّ فِي الْحَمَامِ وَ غَيْرِهِ وَ مُحَادَثَةِ الرَّجَالِ . (48)

سسط و سادي در ده چير است . خدم رذن ، سوارى ، در اب عوصه خوردن ، به سبره بخريسن، خوردن و اساميدن ، به رن حوس سيم نده كردن ، آميزش جنسي ، مسواك زدن ، سر را با خطمي در حمام و جز آن شستن و با مردمان هم سخن شدن.

- عن الرضا عليه السلام : وَ أَرَوِي أَنَّهُ لَوْ كَانَ شَيْءٌ يُزِيدُ فِي الْبَدَنِ لَكَانَ الْعَمْرُ يُزِيدُ وَاللَّيْنُ مِنَ الثِّيَابِ وَ كَذَلِكَ الطَّيِّبُ وَ دُخُولُ الْحَمَّامِ وَ لَوْ عُمِرَ الْمَيِّتُ فَعَاشَ لَمَا أَنْكَرْتُ ذَلِكَ. (49)

روايت مي كنم كه اگر چيزي موجب افزايش [نيرو و نشاط] بدن باشد ، ماساژ دادن بدن و لباس نرم ، همچنين بوي خوش و استحمام [جزيي از آن] است و اگر [گزارش شود] مرده اي در اثر ماساژ دادن زنده شده ، من انكار نمي كنم.

عن الباقر عليه السلام : مَنْ لَبِسَ نَعْلًا صَفْرَاءَ لَمْ يَزَلْ يَنْظُرُ فِي سُرُورٍ مَا دَامَتْ عَلَيْهِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ صَفْرَاءُ فَأَقْبَعُ لَوْنُهَا تَسْرُّ النَّاطِرِينَ. (50)

هر كس كفش زرد بپوشد ، تا زماني كه آن كفش را داشته باشد دل خوش دارد؛ چرا كه خداوند مي فرمايد : زردى پر رنگ كه دیدنش بينندگان را شاد مي كند.

به تعبيرى ديگر، آموزه هاي اسلامي هم نگرش انسان و هم گرايش و منش او را هدف گرفته ، در فكر و خُلق و رفتارش تغييرات اساسي ايجاد مي كند . محور اساسي در تمامي اين آموزه ها توحيد است كه منجر با ايجاد وحدت در شخصيت انسان شده ، همه وجود او را در راستاي يك مسير و هدف قرار مي دهد. جالب آن كه برخي محققان علوم رواني با استفاده از اين آموزه اساسي به ايجاد نظامي درماني به نام توحيد درماني اقدام نموده اند. (51)

ج. مسائل جهاني

امروزه مسائل و معضلاتي مختلف در سطح جهاني بروز يافته كه با سلامتي انسان به طور مستقيم يا غير مستقيم در ارتباط است. مسائلي مثل جنگ ، فقر ، بيسوادي ، تكثير نفوس ، آلودگي محيط زيست و اكوسيستم ها ، انتشار گسترده گازهاي گلخانه اي ، زير پا نهادن حقوق حيوانات و نابودي گونه هاي زيستي ، آلودگي شيميايي، انباشت زباله هاي هسته اي ، سيطره رسانه ها ، استفاده غلط از علم و تكنولوژي و ... اين كه ريشه اين معضلات را در كجا بايد جستجو كرد خود به بحثي مستقل نياز دارد اما اگر بخواهيم در جمله اي کوتاه آن را معرفي كنيم ، بايد بگوئيم كه ريشه اكثر اين معضلات را بايد در تحولات 4 قرن اخير در دنياي غرب و سيطره تفكر اومانستي و انسان محورانه در مقابل تفكر خدامحورانه بر همه جهت گيري ها و تسلط نسبي غربيان بر جهان جستجو نمود. (52)

اديان الهي به ويژه اسلام در تمامي اين موارد داراي آموزه و دستوراتي است كه عمل به آنها به رفع آنها منجر خواهد شد.

بر طبق آيات قرآن كريم اين نحوه عمل نادرست و به تعبير دقيق تر، گناه انسان است كه منجر به ايجاد انواع تباهي در زمين شده است ::

Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ. (53);

به سبب آنچه دستهای مردم فراهم آورده فساد در خشکی و دریا نمودار شده است تا [سزای] بعضی از آنچه را كه کرده اند به آنان بچشاند باشد كه بازگردند.

و این گناه نه تنها ویرانگر فرد بل نابود کننده ملت‌هاست:

أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ مَّكَّانَهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمْكِّنْ لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مَدْرَاسًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَآهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ. (54)

آیا ندیدند چقدر از اقوام پیشین را هلاک کردیم؟! اقوامی که (از شما نیرومندتر بودند و) قدرتهایی به آنها داده بودیم که به شما ندادیم بارانهای پی در پی برای آنها فرستادیم و از زیر (آبادیهای) آنها، نهرها را جاری ساختیم (اما هنگامی که سرکشی و طغیان کردند)، آنان را بخاطر گناهانشان نابود کردیم و جمعیت دیگری بعد از آنان پدید آوردیم .

راه اصلاح وضعیت فعلی نیز ترك بزرگترین گناه انسان مدرن یعنی اعراض از دین الهی، رجوع به آن و تبعیت از آموزه هایش است.

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ. (55);

و اگر مردم شهرها ایمان آورده و به تقوا گراییده بودند قطعا برکاتی از آسمان و زمین برایشان می گشودیم ولی تکذیب کردند پس به [کیفر] دستاوردها [گریبان] آنان را گرفتیم.

برای مثال یکی از ادله ای که در وجوب حفظ محیط زیست و لزوم خودداری از اعمال مضر به حال انسان ها می توان به آن اشاره کرد ، " قاعده لا ضرر" است که در روایات به آن اشاره شده است:

وَ قَالَ (ع)... لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ... (56);

در اسلام ضرر [به خود] و اضرار [به دیگران] وجود ندارد;

شیخ انصاری درباره احادیث لا ضرر می فرماید :

و کثرتها (الروایات) یعنی عن ملاحظه سندها مضافا الي حکایه تواتر نفي الضرر و الضرار. (57)

این قاعده شمول و گستره وسیعی دارد و تمام ابعاد زندگی انسان را در بر می گیرد. بر اساس این قاعده در اسلام هر گونه عملی که مستلزم ضرر به انسان های دیگر باشد حرام می باشد. یکی از فقهای معاصر در این باره می فرماید : لا ضرر و لا ضرار دلالت بر این معنا دارد که در اسلام جایز نیست که کسی به دیگری ضرر بزند. (58)

بی شك آلوده ساختن محیط زیست و بسیاری از معضلاتی که یاد شد ، مصداق بارز ضرر و اضرار به دیگران است و مشمول این قاعده قرار می گیرد.

Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

علاوه بر این ، در روایات بسیاری بر انجام کارهایی که لازمه یا نتیجه آن حفظ محیط زیست و گونه های زیستی می باشد تاکید شده است .
برای مثال :

- پیامبر اکرم (ص) در اهمیت درخت کاری می فرماید: إن قامت الساعة و فی ید احدکم فسیله فإن استطاع أن لا یقوم حتی یغرسها

اگر رستاخیز به پا شد و نهالی در دست یکی از شماست، اگر می تواند آن را بکارد باید بکارد.

- حضرت امام صادق(ع) به نقل از پدران خود فرمود: پیامبر اکرم (ص) هر وقت می خواست لشکر به جایی بفرستد، آنها را در جلسه ای دعوت می کرد و به آنها سفارش می کرد : به نام ;ویاد خداوند در راه خدا و بر سنت و طریقه فرستاده خداوند سیر و رفتار کنید، خیانت، زیاده روی و خدعه نکنید! پیرمردان، زنان، کودکان، فراریان صحنه نبرد را نکشید! نخل ها را نسوزانید درخت میوه دار را قطع نکنید! مگر اینکه چاره ای جز آن نداشته باشید! زراعت را آتش نزنید، بهائم و چهار پایان را که گوشت آنها قابل خوردن است، از پا در نیاورید، مگر اینکه از خوردن آنها ناچار و مضطر باشید!(60)

- نهی رسول الله (ص) أن یلقى السم فی البلاد المشرکین (61).

پیامبر اسلام حتی در شرایط جنگی از آلوده ساختن بلاد دشمن به مواد سمی نهی کرده است.

- از حضرت امام صادق (علیه السلام) مأثور است: لا یطیب السکنی إلا بثلاث، الهواء الطیب و الماء الغزیر العذب و الأرض الخواره؛ (62)

زندگی بدون سه عامل حیاتی گوارا نیست: هوای پاک تمیز، آب فراوان و گوارا و زمین حاصل خیز و قابل کشت و زرع.

- عن الرسول (ص) : ما من مُسْلِمٍ یَعْرِسُ عَرَساً أَوْ یَزْرَعُ زَرْعاً فِیْأَکُلُ مِنْهُ إِنْسَانٌ أَوْ طَیْرٌ أَوْ بَهِیمَهٌ إِلَّا کَانَتْ لَهُ بِهِ صَدَقَه. (63)

هیچ مسلمانی نیست که درختی یا زراعتی بکارد و از آن انسانی یا پرنده ای یا حیوانی بخورد الا این که برای وی صدقه محسوب می گردد.

- عن الرسول (ص) : من سقى طلحةً أو سدره فکأثما سقى مؤمناً من ظمأ؛(64)

یعنی هر کس درخت محتاج به آبیاری را (درخت سدر و مانند آن خصوصیتی ندارد) سیراب نماید، گویا انسان مؤمن تشنه ای را سیراب نموده است.

همچنین از امیرالمؤمنین، علی بن ابیطالب (علیه السلام) نقل شده است: از بریدن درخت تر و سبز پرهیز شود؛ مگر برای ضرورت. (65)

- ;عن علی(ع) قال: قال رسول الله(ص) فی کلام کثیر: لَا تُؤْوُوا التُّرَابَ حَلْفَ الْبَابِ فَإِنَّهُ مَأْوَى الشَّیَاطِینِ.(66)

خاکروبه را درب خانه نریزید که آنجا مرکز شیاطین(میکروب ها؟) می باشد.

این ها همه نشان از آن دارد که اسلام ، در 1400 سال قبل که بسیاری از یافته های علوم امروزین هنوز به منصفه ظهور نرسیده بود، نسبت به مسائل بهداشتی درمانی و سلامت انسان ها توجه داشته و از ذکر توصیه های جزئی و کلی دریغ نکرده است.

واقعیت آن است که ارتباط آموزه های اسلامی و سلامت از آنچه مختصراً در اینجا ذکر شد فراتر بوده و در این بحث از مسئله حکومت اسلامی و نقش بی بدیل آن در تغییر مناسبات ظالمانه و اصلاح نظام ارزشی و نیز اجرای سیاست های عادلانه در عرصه سلامت و... سخنی به میان نیامد.

امید آن که همین مختصر در روشن شدن هر چه بیشتر ارتباط دین و سلامت و نقش آموزه های دینی و مذهبی در پیشگیری و درمان بیماری ها گامی برداشته باشد.

منابع و مآخذ

- 1- سوره مائده ، آیه 27.
 - 2- رفیعی فر شهرام و همکاران، راهنمای آموزش سلامت در فرهنگسراها ، معاونت سلامت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ، 1384 ، ص 282.
 - 3- نك به : ولف هنريك. ر و همكاران ، درآمدي بر فلسفه طب ، ترجمه همایون مصلحي ، تهران ، انتشارات طرح نو ، 1380 ، فصل چهارم.
 - 4- همان ، ص 75 .
 - 5- همان ، ص 79 .
 - 6- همان ، ص 88 .
 - 7- جکسون جسي ، سياحت غرب (ماهنامه) ، شماره 45 (فروردین 86) ، مرکز پژوهشهاي اسلامي صدا و سيما ، ص 29 (مقاله خدمات ضعیف بهداشتی).
 - 8- نیگوین ، نیگوک ، همان ، شماره 47 (خرداد 86) ، ص 106 (مقاله راز کثیف صنعت زیبایی).
 - 9- سارین رادهیکا، همان ، شماره 59 (تیر 87) ، ص 193 (مقاله نه به طلاهای کثیف).
 - 10- سالاری فر ، محمد رضا و همکاران ، مبانی نظری مقیاس های دینی (مجموعه مقالات) ، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ، مقاله روانشناسی دین از دیدگاه فروید و یونگ ، مسعود آذربایجانی ، ص 273.
 - 11- همان.
 - 12- کونینگ ، هارولد جی ، آیا دین برای سلامتی شما سودمند است ؟ ، ترجمه بتول نجفی ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ، 1380 ، ص 40 .
 - 13- سوره نحل ، آیه 97.
- Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)
- 14- احمدیان ، ابراهیم ، ترجمه نهج الفصاحه ، قم، گلستان ادب، چاپ چهارم، ۱۳۸۵، ص 96 .
 - 15- دانشنامه احادیث پزشکی ، محمد محمدی ری شهری ، ترجمه دکتر حسین صابری ، قم ، دارالحدیث، ج 1 ، ص 168.
 - 16- همان ، ص 368.

17-همان، ص 102 .

18-مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ۴۱، تهران چاپ اسلامیه، ۱۳۷۴، ص 250.

19-محمدي ري شهري محمد (1371)، میزان الحکمه، قم، مرکز النشر مکتب الاعلام الاسلامي، ج 5، ص 535.

20-ن.ک به: دانشنامه احاديث پزشکی، محمد محمدي ري شهري، ترجمه دکتر حسين صابري، قم، دارالحدیث .

21-رفیعی فر شهرام و همکاران، راهنمای آموزش سلامت در فرهنگسراها، معاونت سلامت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی،

1384، ص 266.

22-به نقل از: فصلنامه نقد و نظر، شماره 34-33، مقاله معنویت، دین و بهداشت، کارل ای تورسن و ...، ترجمه احمد رضا جلیلی،

ص 174 .

23-همان، ص 179.

24-کونینگ، هارولد جی، آیا دین برای سلامتی شما سودمند است؟، ص 103 به بعد.

25-همان، ص 104.

26-همان، ص 115.

27-همان، ص 116.

28-فونتانا، دیوید، روانشناسی دین و معنویت، ترجمه الف ساوار، قم، نشر ادیان، 1385، ص 345.

29-همان، ص 364.

30-همان، ص 343.

31-احمدی، کامران، روانپزشکی، انتشارات فرهنگ فردا، 1382، فصل 11.

32-رفیعی فر شهرام و همکاران، راهنمای آموزش سلامت در فرهنگسراها، معاونت سلامت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی،

1384، ص 282.

33-همان.

Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

34-همان، ص 283.

35-کونینگ، هارولد جی، آیا دین برای سلامتی شما سودمند است؟، ص 126 .

36-همان.

37- نك به : فصلنامه حوزه و دانشگاه ، شماره 29 ، زمستان 80.

38- همان .

39- تبریزی ، مصطفي ، كتاب درماني ، 1376 ، ص 20.

40- رعد/ 28 .

41- بقره /153.

42- طلاق/ 3.

43- هود/ 6 .

44- بقره / 155-157.

45- محمد/ 31.

46- دانشنامه احاديث پزشكي، ج 1 ، ص 94 .

47- همان ص 96.

48 همان، ص 98.

49-همان.

50- همان ص 96.

51- نك به : نقد ونظر (فصلنامه) ، شماره 36 -35 ، مقاله توحيد درماني.

52- در اين باره ن.ك به : اخلاق کاربردي ، جمعي از نويسندگان ، قم ، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامي ، 1386.

53- روم/ 41.

54- انعام / 6.

55- اعراف/ 96 .

56- حر عاملی ، وسائل الشيعه ، تهران ، مكتبه اسلاميه ، ۱۳۷۲، ج 26 ، ص 14 .
Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

57- (نقل از القواعد ، السيد محمد كاظم المصطفوي ، موسسه النشر الاسلامي ، قم ، 1421 ق ، ص 244).

58- فاضل لنكراني ، محمد ، سيري كامل در اصول فقه، ج 13، ص 537.

59- احمديان ، ابراهيم ، ترجمه نهج الفصاحه ، قم، گلستان ادب، چاپ چهارم، ۱۳۸۵، ص 361.

60- حر عاملی ، وسائل الشیعه ، ج 11 ابواب جهاد العدو ، باب 15 حدیث 2.

61- کلینی ، محمد یعقوب ، فروع کافی ، قم ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۶۷، ج 6 ، ص 38.

62- مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، تهران چاپ اسلامی، ۱۳۷۴، ج 75 ص 232.

63- محدث نوری، مستدرک الوسائل، مؤسسه آل البيت عليهم السلام قم، 1408 ق، ج 13، ص 460.

64- حر عاملی ، وسایل الشیعه، ج ۱۷ ، کتاب التجاره ، باب ۱۰ ، من أبواب مقدماتها.

65- بحار الأنوار، ج ۷۶ ، ص ۳۱۹.

66- ثقه الاسلام کلینی، کافی، دار الکتب الإسلامیه، تهران، 1365 ش ، ج 6 ، ص 531.

منبع: پژوهه تبلیغ (http://rcb.ir)

http://pajoohe.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7- (#%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx

http://pajoohe.ir/%D9%86%D9%82%D8%B4-%D8%AF%D9%8A%D9%86-%D9%88-%D9%85%D8%B0%D9%87%D8%A8-%D8%AF%D8%B1-%D9%BE%D9%8A%D8%B4%DA%AF%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D9%88-%D8%AF%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%8A%D9%85%D8%A7%D8%B1%D9%8A-%D9%87%D8%A7- (#%D8%A8%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%B5%D9%88%D8%B1%D8%AA-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%9F__a-2689.aspx

در حال حاضر هیچ نظری برای این مقاله وجود ندارد.

جستجو...

جستجو

این موضوعات را نیز بررسی کنید:

(d8%a7%d8%b9%d8%aa%d9%82%d8%a7%d8%af%d8%a7%d8%aa__c-a-0-0-33.aspx%/) اعتقادات

Powered by TayaCMS (http://www.TayaCMS.ir/)

(d8%a7%d8%b9%d8%aa%d9%82%d8%a7%d8%af%d8%a7%d8%aa__c-a-0-0-33.aspx%/) جدیدترین ها در این موضوع

تأمین منابع پژوهشی پایان نامه ها و مقالات به صورت غیر حضوری (ad%d8%b6%d9%88%d8%b1%db%8c__a-65660.aspx%/) ...

۲۶ فروردین ۱۳۹۹، ۴:۲۳

پیامدهای تصویب لایحه انجمن های ایالتی و ولایتی چه بود؟ (d9%87-%d8%a8%d9%88%d8%af%d8%9f__a-65639.aspx%/) ...

۱۷ آذر ۱۳۹۷، ۴:۲۷

...d9%86%d9%88-%d8%b4%d9%86%d8%a7%d8%ae%d8%aa a-65642.aspx%/) ها- چه گه،! حه ه اه، که باند از نه شناخت

چگونه عاشورا مسیر اسلام شیعی و شیعیان ایرانی را تغییر داد؟ (65639.aspx) ۱۷ آذر ۱۳۹۷، ۴:۲۷

چگونگی متخلق شدن به اخلاق فاضله (کیمیای اخلاق) (65646.aspx) ۱۷ آذر ۱۳۹۷، ۴:۲۷

نقش دین و مذهب در پیشگیری و درمان بیماری ها به چه صورت است؟ (33-2689.aspx) ۱۷ فروردین ۱۳۹۴، ۲۳:۴۲

شبهه ای در مورد این که حجت الهی در روی زمین قبل از پیامبر اسلام چه کسی بود؟ (33-2691.aspx) ۱۷ فروردین ۱۳۹۴، ۱۷:۳۳

راه های اثبات وجود خدا (33-2694.aspx) ۲۲ فروردین ۱۳۹۴، ۲۳:۲۱

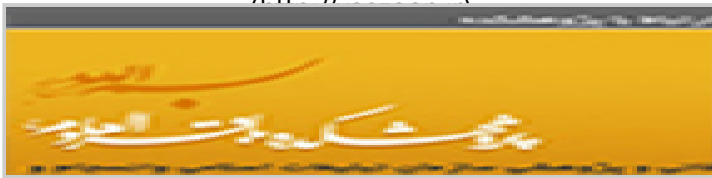
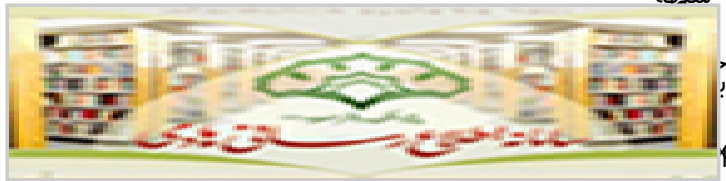
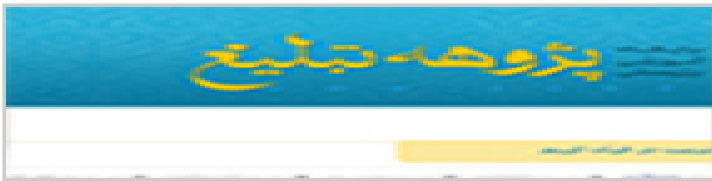
شبهه ای در مورد فضیلت علی علیه السلام در ليله المييت (33-2685.aspx) ۱۵ فروردین ۱۳۹۴، ۱۷:۳۳

شبهه ای در حدیث «ان الله يغضب لغضب فاطمه...» از ابن تیمیه (33-2692.aspx) ۲۲ فروردین ۱۳۹۴، ۲۲:۲۸

هشکده باقرالعلوم (26948.aspx) ۱۷ آذر ۱۳۹۷، ۱۷:۳۳

(http://rcb.ir)

(http://nbo.ir)

پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام سال هاست که با تلاش علمی برای تحقق مأموریت پاسخ‌گویی به نیازهای رو به رشد سازمان تبلیغات اسلامی و جامعه ایران اسلامی برای تامین محتوا در حوزه دین و ارائه برنامه‌های راهبردی در تبلیغ دین اشتغال دارد .

سازمان تبلیغات اسلامی
پرتال رسمی پژوهشکده
سایت جامع معرفی منابع تحقیق
سایت معرفی محصولات پژوهشکده
سایت فرهیختگان تمدن شیعی

Powered by **TayaCMS** (<http://www.TayaCMS.ir/>)

فرهنگ علوم انسانی اسلامی پژوهه
فیلم نوشت
پژوهش‌های معنوی

پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام
ایران، قم، بلوار نیایش، جنب مصلی

تلفن خانه: 025321353500

فکس: 02532937550

کدپستی: 37494502057

پست الکترونیک: info@pajoohi.ir

درباره

نقش دین و مذهب در پیشگیری و درمان بیماری‌ها به چه صورت است؟ ([...d8%a7%d8%b3%d8%aa%d8%9f__a-33-2689.aspx%/\) شبهه ای در مورد این که حجت الهی در روی زمین قبل از پیامبر اسلام چه کسی بود؟ \(\[...%d9%88%d8%af%d8%9f__a-33-2691.aspx%/\\) راه های اثبات وجود خدا \\(\\[...a7%d8%aa-%d9%88%d8%ac%d9%88%d8%af-%d8%ae%d8%af%d8%a7__a-33-2694.aspx%/\\\) شبهه ای در مورد فضیلت علی علیه السلام در ليله المييت \\\(\\\[...a7%d9%84%d9%85%d8%a8%d9%8a%d8%aa__a-33-2685.aspx%/\\\\) شبهه ای در حدیث «ان الله يغضب لغضب فاطمه...» از ابن تیمیه \\\\(\\\\[...%aa%db%8c%d9%85%db%8c%d9%87__a-33-2692.aspx%/\\\\\) شبهه در مورد این که آیا برخی اعتقادات شیعیان غلو آمیز نیست؟ \\\\\(\\\\\[...%86%d9%8a%d8%b3%d8%aa%d8%9f__a-33-2693.aspx%/\\\\\\) شبهه ای در مورد عملی بودن امر به معروف و نهی از منکر \\\\\\(\\\\\\[...%d8%b2-%d9%85%d9%86%d9%83%d8%b1__a-33-2686.aspx%/\\\\\\\) شبهه ای در مورد علت نیاز ما به دین با وجود پیشرفتهای علمی \\\\\\\(\\\\\\\[...db%8c-%d8%b9%d9%84%d9%85%d9%8a__a-33-2690.aspx%/\\\\\\\\) شبهه ای در مورد علت نیاز ما به دین با وجود پیشرفتهای علمی\\\\\\\]\\\\\\\(#\\\\\\\)\\\\\\]\\\\\\(#\\\\\\)\\\\\]\\\\\(#\\\\\)\\\\]\\\\(#\\\\)\\\]\\\(#\\\)\\]\\(#\\)\]\(#\)](#)

کلیه حقوق این تارنما متعلق به پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام می باشد.